

NYOLCVAN ÉV TÁVLATÁBAN

A romániai munkásosztály első politikai pártjának megalakulásával 1893-ban lezárult a hazai munkásmozgalom fejlődésének kezdeti szakasza, s olyan országos szintű szervezeti keret jött létre, amely lehetővé tette, hogy a munkásosztály mind erőteljesebben hallassa szavát a századvégi Románia gazdasági, társadalmi és politikai életének legfőbb kérdéseiben. „Egyik döntően meghatározó társadalmi folyamata a román társadalom akkori haladásának az, hogy fejlődött és határozottan a politikai élet színterére lépett az ország leghaladóbb ereje, a proletariátus fiatal osztálya — állapította meg Nicolae Ceaușescu elvtárs a romániai munkásosztály politikai pártja megalakulásának 80. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi gyűlésen elmondott beszédében. — A proletariátus egyre inkább a néptömegek legforradalmibb eszményeinek hordozója lesz; kifejezője lesz az egész dolgozó nép létfontosságú törekvéseinek, a haza haladó fejlődésének, a nemzeti egység megteremtésének, az állami függetlenség kivívásának, a szabad és emberhez méltó élet megteremtésének.“ Annak a nagy történelmi szerepcserének a következményeként, amely a múlt század végén kezdődött a munkásosztály kialakulásával és azzal a célkitűzéssel, hogy megoldja a befejezetlenül maradt polgári demokratikus forradalom alapvető feladatait, melyre korábban a polgárság haladó része vállalkozott, de amelyet végül is megtagadott, a munkásosztály lett az ország fejlődésének a legfőbb letéteményese, a legforradalmibb társadalmi-politikai ereje.

A hazai munkásmozgalom fejlődése, a tudományos szocializmus eszméinek gyors kicsírázása elválaszthatatlanul összefüggött a romániai gondolkodás erőteljes haladó hagyományaival, az olyan forradalmár egyéniségek elméleti munkásságával, mint Nicolae Bălcescu, Cezar Bolliac, Mihail Kogălniceanu, C. A. Rosetti és mások, vagy még ezeket is megelőzően az utópista szocializmus (Fourier, Saint-Simon, Owen, Proudhon) elméleteinek hazai terjedésével.

A hazai munkásmozgalom egyik jellemző vonása, hogy — noha a feudális termelési viszonyok hosszas továbbélése és az idegen uralom körülményei között bontakozott ki — még a múlt század közepén sikerült létrehozni szervezeteit. Az első eredményeket a szakmai önképző és segélyegyletek jelzik. 1846-ban alakult meg a Brassói Nyomdászok Beteg-, Temetkezési- és Utassegélyező Egylete, 1855-ben a Bukaresti Sappakészítő Segédek Közössége, 1858-ban a Bukaresti Nyomdászmunkások Biztosítópénztára, 1860-ban az Aninai Munkások Segélyező Egylete, 1861-ben a Resicai Munkás Segélyező Egylet. A cél még csak azonnali és szűkre szabott. Az erők egyesítésének eszméje a dolgozók érdekében azonban már ezekben a szervezetekben testet öltött, s magában hordozta a továbblépés lehetőségét. Az önképző és önszegélyező egyleteket a kapitalista fejlődés gyorsulásával gyarapodó és öntudatosodó munkás-

ság fokozatosan olyan szervezeti formákkal váltotta fel, amelyek osztályalapon tevékenykedtek, a munkaadók kizárásával. Szervezeti összefogásuk fontos állomása volt a Romániai Dolgozók Általános Egyesületének létrehozása 1872 októberében, ami a romániai proletariátus országos méretű osztályszervezkedési törekvéseinek körvonalazódását jelezte. A több mint száz év előtti eseményben a munkásöntudat első felvillanását kell látnunk, az osztályszempont előtérbe kerülését.

A munkásosztály szervezkedési folyamatát — politikai és ideológiai öntudatának növekedése és forradalmi érlelődése szoros kölcsönhatásában — a perspektivitás jellemezte, pontosan körvonalazott célok elérésére irányult. „Két intézményt kell fejlesztenünk, amelyekben a munkások megtanulják a nagy csaták igazi menetét — írta a *Munca*. — A szakmai szervezet hozzászoktatja őket a burzsoázia elleni mindennapos harchoz, megedzi őket a jövő számára. A politikai csoportosulások fejlesztése, a szakmai szervezetektől függetlenül, az eszmék zászlóvivőit, az előrehaladókat, az eszmehirdetőket alakítja ki, a jövő forradalmának kádereit.“

Az első politikai jellegű csoportosulások a szocialista körök voltak. Ezek előbb illegálisan tevékenykedtek Bukarestben és Iași-ban, majd az 1870-es évek végéig számuk megszorodott, és hatóságilag is elismert szervezetekké váltak. Tagjaik többsége fiatal értelmiségi volt, a hazai demokratikus-forradalmi hagyományok ápolói és a szocialista tanítások első terjesztői. Vasile Conta, Gheorghe Panu, Zamfir Arbore közvetlen kapcsolatot tartottak fenn az I. Internacionáléval, már megalakulásától kezdve, akárcsak Erdélyben Farkas Károly és Gheorghe Ungureanu, az 1869-ben alakult Temesvári Általános Munkásegylet vezetői. Így az Internacionálé Marx és Engels által megfogalmazott programja hamarosan ismertté vált, és nagy hatást gyakorolt a forradalmi mozgalomra.

A hazai szocialista mozgalom fejlődésében az 1880-as évekkel döntő fordulat kezdődött: a munkásmozgalommal való egybekapcsolódás folyamata, s ezzel egyidejűleg az egyre inkább körvonalazódó törekvés a munkásság országos szintű politikai szervezésére, a munkásosztály politikai pártjának a létrehozására. Amellett, hogy a munkásegyletek és szocialista körök korábbi párhuzamos tevékenységét felváltó, mind szorosabb egybefonódás a munkásosztály öntudatának növekedésével, az „önmagában való“ osztályból az „önmagáért való“ osztállyá alakulással járt, magának a szocialista mozgalomnak politikai-ideológiai tisztázódsági folyamatát is meggyorsította. A munkásosztály pártja létrehozásának távlatai egyes ideológiai premisszák előkészítéséhez kapcsolódtak, ezek viszont a marxizmus eszméi felülkerekedését követelték meg a romániai szocialista mozgalomban. Ez szívós elvi harcok eredményeként az 1880-as évek második felében következett be, a román szocialista publicisztika változatos formái s a tematikailag széles skálán mozgó politikai irodalom kialakulásával. 1893-ban mintegy 43 munkás- és szocialista sajtótermék jelent meg Romániában. Igaz, hogy közülük nemegy a mostoha körülmények miatt rövid életű volt, de például a *Drepturile omului* című napilap, a tíz éven át megjelenő, nagy tekintélyű *Contemporanul*, a *Munca* című hetilap, amely a legtevékenyebben vette ki részét az 1893. évi Kongresszus előkészítéséből, továbbá az olyan elméleti jellegű folyóiratok, mint a *Revista socială*, a *Critica socială*, hathatós eszközei

voltak a szocialista és munkáskörök marxista alapokra való helyezésének.

A marxizmus leglényegesebb tanításainak elsajátításából következett, hogy a romániai szocialisták élenjárói, C. Dobrogeanu-Gherea, Pannait Muşoiu, Iosif Nădejde, Sofia Nădejde, Anton Bacalbaşa, Alexandru Ionescu és a többiek a tudományos szocializmus fényében igyekeztek felvetni Románia társadalmi és politikai fejlődésének legjelentősebb problémáit, alkotó módon, a hazai társadalmi feltételektől meghatározottan alkalmazva a marxista elméletet. Mindezt jól tükrözte a munkás- és szocialista sajtó, valamint a munkás- és szocialista mozgalom programja. Kiemelkedő jelentőségű volt ezek közt C. Dobrogeanu-Gherea *Mit akarunk a román szocialisták?* című munkája, amely a romániai szocialista mozgalom első marxista alapvetésű elméleti és gyakorlati programjává vált: a megalakítandó munkáspárt céljait és távlati terveit a történelmi materializmus szellemében, a hazai sajátosságokból kiindulva vetette fel.

A társadalom átalakításának forradalmi szemlélete tükröződik ebben az állásfoglalásban, mely végül is az egész hazai szocialista mozgalom sajátjává vált. Engels a román szocialistáknak küldött, 1888. évi levelében meglelégedéssel nyugtázta tevékenységük határozott marxista irányvonalát: „Nagy örömmel láttam, hogy a romániai szocialisták bevették programjukba annak az elméletnek a fő elveit, amelynek sikerült egyetlen harcos csoportba tömörítenie Európa és Amerika csaknem összes szocialistáit — barátomnak, az elhunyt Karl Marxnak az elméletéről van szó.“

A szocialista és munkásmozgalom egyévválásának történelmi folyamata a romániai proletariátus szervezeti formáinak jelentős fejlődését eredményezte. 1887-ben megalakultak az első politikai jellegű szervezetek, a munkáskörök, 1890-től pedig a még szélesebb szervezkedési kereteket nyújtó és elvi célkitűzéseket támaztó munkásklubok. Ugyanakkor a munkásosztály önálló politikai pártjának megalakításáért folytatott tevékenység is erősödött. Erre utalnak a korabeli dokumentumokban mind gyakrabban előforduló „munkáspárt“, „szocialista párt“ megjelölések, s még inkább a II. Internacionálé brüsszeli kongresszusán előterjesztett jelentés.

A szociáldemokrata párt létrehozásának napirendre tűzése természetes következménye volt az ország életében elért fejlődési színvonalnak, kifejeződése a társadalmi előrehaladás követelményeinek. A romániai munkások pártja mint forradalmi párt érlelődött, felkészült a kapitalista rendszer elleni harcra, a dolgozó tömegek felszabadításáért. „A cél nem a modern társadalom orvoslása, foltozása — olvashatjuk a *Munkások pártjának manifestuma* című, 1891-ben szerkesztett röpiratban —, mi nem akarjuk azt, hogy ez a társadalom tovább tartson, hanem azt akarjuk, hogy minél hamarabb jöjjön el az idő, amikor ezt a szervezetet felváltja a szocialista szervezet.“

Az alakuló kongresszus Bukarestben ült össze 1893. március 31-én. Az itt elfogadott pártprogram, bevezető részében a párt elvi nyilatkozatával, azt bizonyítja, hogy a romániai szocialisták kezdettől fogva marxista álláspontra helyezkedtek, s célkitűzéseiket a népi, nemzeti érdekek határozták meg. A párt végső célja a termelőszközők népi tulajdonba való vétele. A program szerint a párt történelmi hivatása:

„megszervezni a proletariátust, minden dolgozót“, „küzdeni a dolgozó nép anyagi és szellemi erejének növeléséért, harci erejének fokozásáért, a végső győzelemért“. Románia történetében első ízben ekkor került sor arra, hogy egy politikai párt programelvként nyilvánítsa ki a szocialista társadalom megteremtésének szükségességét.

A program második részében megfogalmazott közvetlen követelések polgári demokratikus jellegűek, a munkások anyagi és szellemi életkörülményeinek javítását célozzák — a sztrájkjog, a szervezkedési és gyülekezési szabadság, a nyolcórás munkanap, az általános választójog stb. kivívása révén. A párt állást foglalt a monarchia ellen, a demokratikus köztársasági államformának, az összes állampolgárok egyenlőségének megvalósításáért szállt síkra.

Fennállása során a Romániai Munkások Szociáldemokrata Pártja — belső vajúdsági ellenére — nemcsak saját osztálya, hanem az egész dolgozó nép megtestesítőjének bizonyult, s tevékenysége összefonódott az általános nemzeti törekvésekkel. Az ország társadalmi-politikai valóságának talaján állva hallatta szavát a korabeli romániai társadalmat foglalkoztató összes kérdésekben, a proletariátus forradalmi törekvéseinek megfelelően. Ugyanakkor számos példáját nyújtotta proletár internacionalista elviségének. Állandó, aktív és többirányú kapcsolatot tartott fenn a nemzetközi munkásmozgalommal. Szerves részét alkotta ez tevékenységének, mely egyébként mint internacionalista feladat már programjában is kifejezésre jutott.

A romániai munkásosztály első politikai pártjának létrejötté történelmi jelentőségű esemény volt. Amint Nicolae Ceaușescu elvtárs idézett beszédében megállapította: „a romániai munkásosztály pártja, melyet a tudományos szocializmus, Marx és Engels osztályelmélete alapján alakítottak meg 1893-ban, már az első pillanattól kezdve vállalta azt a történelmi szerepet, hogy vezesse a proletariátus és a többi városi és falusi dolgozó forradalmi harcát a politikai hatalom kivívásáért, a román társadalom szocialista átalakításáért. 1893 a román munkásosztály forradalmi élcsapata megszületésének az éve. Éppen ezért méltán mondhatjuk, hogy a Román Kommunista Párt — amely folytatja a nép magasztos forradalmi hagyományait és mélyen gyökerezik a múlt század második felének szocialista munkásmozgalmában — igazi kezdetei egybeesnek a nyolc évtizeddel ezelőtt megalakult, a marxista forradalmi elmélet által vezérelt munkáspárt tevékenységének indulásával.“